

**Prof.dr Ivan Šijaković, profesor univerziteta u penziji, naučni savjetnik
Evropskog defendologija centra Banja Luka**

Zašto studenti podržavaju demokratski primitivizam?

Već jedanaest meseci studenti širom Srbije izražavaju svoj bunt i otpor prema sistemu i protiv sistema (shvaćenog u Parsonsovom smislu – zatvorenog i kontrolisanog, bez disfunkcionalnih elemenata), traže njegovu promenu i tragaju za načinima i sredstvima kojima će tu promenu ostvariti. Inspirisani njihovom borbom, pobunili su se i studenti u Turskoj, Nepal, Filipinima, Francuskoj, SAD i drugim sredinama. Ciljevi za koje se studenti u Srbiji bore (pravda, jednakost, tolerancija, oslobađanje institucija iz kandži vladajuće partije, odgovornost, suzbijanje korupcije, moralni dignitet i ravnopravan pristup društvenim resursima) vredni su svake pohvale i zaslužuju podršku svih pravdoljubivih i moralnih grupa i pojedinaca širom sveta. Međutim, put, način, sredstva, odnosno metod kojim studenti (kao i građani koji ih podržavaju) nastoje taj cilj ostvariti je pogrešan i ne daje nadu da će u tome uspeti.

Studenti su se opredelili da svoj cilj (ciljeve) ostvare pomoću masovnih (mirnih) protesta na ulicama i trgovima, blokadama gradskih raskrsnica, ulica i saobraćajnica, kao i fakulteta na kojima studiraju. Kada im zahtevi, upućeni vladi i pravosudnim organima Srbije nakon pada nadsteršnice na železničkoj stanici u Novom Sadu, ni posle osam meseci „uličnih borbi“ nisu ispunjeni, studenti su uputuli zahtev za raspisivanjem vanrednih parlamentarnih izbora u Srbiji, nadajući se da će tako izabrati svesne, odgovorne i moralne poslanike i ministre koji bi ispunili njihove zahteve za reformom društva i borbom protiv korupcije, nepotizma i nasilja koji drže društvo potpuno zarobljenim. Studenti su svoj metod borbe pravdali i pravdaju „demokratskim principima“ kao što su borba sa pravdu, pravo na okupljanje, pravo na mirne proteste, slobodno mišljenje i izražavanje stavova, pravo na otpor, te pravo na slobodne i fer parlamentarne izbore.

Na prvi pogled, izgleda da ovaj metod ima smisla i svrhu. Ipak, ovakav metod borbe i otpora označiću kao *demokratski primitivizam*. Zašto? Zato što on razvija i podržava psihologiju i logiku gomile (kako kaže Gistav Le Bon), a gomile nikada i nigde nisu stvorile slobodno, tolerantno, razumno, solidarno, održivo i poželjno društvo. Svako masovno okupljanje, protest, predizborni politički skupovi i mitinzi na ulicama i trgovima, bez obzira na njegove uzroke, povode i

namere, ima karakteristike amorfne mase, gomile, a često dobije oblike rulje kao krajnje degradacije gomile i mase. To najbolje pokazuju navijači na stadionima, posebno u Srbiji, Bosni i Hercegovini, državama Latinske Amerike i Afrike. Gomile su, da se opet pozovemo na Le Bona, skupine u kojima su svi isti, profesor i prostak, bogat i siromah. Ili, kako kaže francuski sociolog Serž Moskovisi, gomila, masa je „društvena životinja koja je prekinula svoj povodac“. U gomili su zbrisane sve moralne norme, zabrane, dileme i organičenja i sve ono što je razumno potisnuto je iz gomile. To nam potvrđuje i slučaj studenta Bogdana iz Novog Sada za koga su njegove kolege rekle da je miran, dobar i poštovan drug, da je vredan posvećen i solidaran, da je učestvovao na svim protestima i blokadama, da je pešačio od Novog Sada do Kragujevca, uz sve to je i dobar student. Ipak, onog dana kada se iz „mirne“ protestne gomile izdvojilo nekoliko huligana i počelo da razbija stakla na partijskim prostorijama, Bogdan nije izdržao, nije obuzdao emocije, dohvatio je već na trotoar izbačenu stojeću vešalicu i njome dokrajčio staklo na levom krilu jednog prozora. Već dva meseca Bogdan čami u zatvoru (pritvoru) bez sudske presude. Bogdanov slučaj potvrđuje još jedan stav Serža Moskovisija koji kaže da je svako od nas, uzet pojedinačno, u krajnjoj liniji razuman, ali posmatran u gomili sa drugim ljudima, čak i u grupi poznanika i prijatelja, spremni smo da počinimo najgore ludosti (*Doba gomile I*, 1981: 30, 31). Naravno, izražavam rezervu na ovaj stav da je svako od nas pojedinačno razuman, jer teško bi onda nastajale gomile i pretvarale se u rulju. Čini mi se da nerazumni ili bar nesvesni i neoprezni hrle da formiraju gomile ili uđu u gomilu. Ipak, ovaj Moskovisijev stav pokazuje šta gomila može da uradi razumnom čoveku, pojedincu. Svojevremeno je Aleksandar Zinovjev konstatovao da važne i dubokoumne ideje dolaze od pojedinaca, dok su površne i plitkoumne ideje delo mase ili gomile. Pomenuću još jednog velikog autora, a to je Tomas S. Eliot koji kaže da ljudska vrsta ne može dugo da podnese stvarnost, red i poredak ili nered, a da gomile to mogu još manje. Kad se jednom ljudi okupe i izmešaju u gomili oni gube značajan deo svog razuma i kritičke svesti, bilo da to čine iz straha ili iz potrebe da se nametnu, pokažu, prilagode, istaknu ili dokažu lojalnost grupi ili vodi.

Ovakve gomile u naše doba i savremeno društvo (sajber, kripto, informatičko društvo ili društvo AI – veštačke inteligencije) predstavljaju izraz krajnjeg primitivizma. Da se podsetimo, primitivizam je pojam koji objašnjava stanje i ponašanje neke grupe ili pojedinca koje je nepristojno, zaostalo, zastarelo, suprotno usvojenim pravilima, normama i vrednostima neke sredine, grupe ili celokupnog društva. Primitivizam podrazumeva i odsustvo kulture, duhovnosti i

vrline, a prisustvo grubosti, nasilja, prostote, neznanja i neukusa. Istina, postoji i delimično pozitivna konotacija u ukupnom sagledavanju primitivizma. U tom slučaju, primitivizam se stavlja u suprotnost sa modernizmom, gde primitivizam označava nešto iskonsko, prirodno, vraćanje ka tradiciji, mitovima, jednostavnosti uz dominaciju emocija i spontanosti, dok modernizam podrazumeva dominaciju racionalnosti, veru u civilizacijski napredak, nauku, tehniku, tehnologiju, eksperiment, prekid sa tradicijom i rušenje stereotipa. Ovakav pogled na primitivizam prisutan je u književnosti, umetnosti, antropologiji i filozofiji.

Ako iz sociološkog ugla posmatramo politiku, političke procese, događaje, aktivnosti i njihove aktere (partije, pokrete, mitinge, izbore, diskusije u parlamentima) onda otkrivamo *demokratski primitivizan* sa dominantno negativnom konotacijom (gomila, masa, rulja, prevara, zabluda, nasilje, otuđenost, korupcija, nepotizam i klijentelizam) i ponešto od pozitivne konotacije (vraćanje na tradiciju, pozivanje na kontinuitet, nastojanje da se demokratija kao „dete“ robovlaničkog društva, „tinejdžer“ industrijske eksploatacije i „starac“ postmodrnističke deregulacije i degradacije, oživi i revitalizuje i u XXI veku, u dobu „postdemokratije“ i „postgomile“).

Studenti u Srbiji učinili su mnogo za Evropu i ceo Svet ističući ideju i potrebu promene postojećeg političkog, ekonomskog i socijalnog sistema, tražeći više pravde, jednakosti i solidarnosti u društvu. Zahtevajući da institucije koje štite te vrednosti budu oslobođene i otrgnute iz kandži korupcije, nepotizma, klijentelizma i korporativizma, izgledalo je da najavljuju novo doba, doba „anti-gomile“ i „anti-primitivizma“. Ceo svet je čuo njihov vapaj: „Hoćemo pravdu“! „Oslobodite institucije partijskog pokroviteljstva“! „Tražimo odgovornost vlasti za postupke i stanje u društvu“! „Korupcija uništava zdravo tkivo društva“! „Hoćemo slobodne i nezavisne medije“! „Hoćemo zdravo, održivo i poželjno društvo u kome će svi građani (bez obzira na socijalni, kulturni, verski, politički i etnički predznak) biti ravnopravni i jednaki pred zakonom i pravosudnim institucijama“! Ovo su zahtevi koje bi danas mogli postaviti studenti u 90% država članica Ujedinjenih nacija. U čemu su onda studenti pogrešili? Zbog toga što su odabrali psihologiju i logiku gomile kao instrument prezentacije svojih ideja, potreba i zahteva.

Truli sistem, odnosno njegov vrh piramide moći, jedva je dočekao da studneti sa visine podsticajnih ideja i kreativnih akcija padnu na nivo gomile i tako dođu na teren na kome se sistem najbolje snalazi. Gomile, mase, pobune, neizvesnost i strah predstavljaju „hranu“ kojom se sistem hrani, oživljava i jača. Na primer, kada

studenti organizuju višednevno pešačenje da bi probudili građane i prezentovali svoje ideje, to je kreativna i pohvalna akcija, ali kada im se prirede spektakularni dočeci na trgovima i ulicama, onda oni padaju u prostor gomile. Na svaku njihovu gomilu, vlast odgovori sa „kontra-gomilom“ sa mnogo više resursa za podršku svojim gomilama (policija, batinaši, mediji, propaganda). Šta je trebalo studenti da rade? Trebalo je (još uvek treba) da „okrenu leđa“ sistemu, da beže od gomile, mase, da traže nove ideje, da su kreativni, inovativni, podsticajni, da zahtevju potpuni zaokret u nastojanju da se društvo reformiše i oslobodi korupcije, nasilja i primitivizma, posebno demokratskog primitivizma. Njihovi mehanizmi prezentacije ideja i zahteva su plenumi, tribine, okrugli stolovi, rasprave, društvene mreže, bedževi, flajeri i mediji. Na primer, ako žele promenu sistema, to se ne može postići zahtevom za vanrednim prlamentarnim izborima, jer nema slobodnih, poštenih i za sve učesnike ravnopravnih izbora. Time se ne izlazi iz prostora gomile i mase. Dan izbora je dan kada sistem slavi demokratski primitivizam i odaje mu počasti. Trebalo je napraviti iskorak i zahtevati potpunu promenu sistema uvođenjem KONKURSA kao instrumenta za izbor najboljih, najsposobnijih i moralnih ljudi koji će upravljati zajedničkim poslovima. Trebalo je zahtevati *meritokratiju* umesto demokraje i *upravljanje* umesto vladanja. Samo tako se može društvo osloboditi *demokratskog primitivizma*, koji je zavlado svetom.